

Pegazus a háztetőn

Az útnak indulás lobogó izgalmánál csak a megérkezés hamu alatt párszló öröme felemelőbb. Aminthogy a hazatérés bizonyosságánál is csupán az a megnyugtatóbb, ha idő teltével az ember újból útra kelhet.

Csak legyen, akikért felkerekedjünk...

Munkára ajzott lélekkel ébredek. Hosszú hónapok óta első ízben. Nem betegségből lábadozóban, de azt sem mondhatnám, hogy valamilyen néven nevezhető bajtól szabadulva. Gyógyírként hat rám mégis e ritka adomány: írással kezdek a napot. Mint abban a — nem is oly távoli — időben, amikor még el sem tudtam volna képzelni másképpen. Hát nem fura, hogy aminek természetes, mindennapi életszükségletnek kellene lennie — mint amilyen például az én esetemben az írás —, épp arról derüljön ki: adott pillanatban megvonható, netán kegyként osztogatható?! És bármennyire hihetetlenül hangzik: nem is kellett hozzá más, csupán egyetlen toll-, illetve — hajnali félálomból riasztó — csengőgombnyomás. Na persze: az ajtóban három ismeretlen férfi állt. Frissen borotváltan, jól öltözöten, diplomatatáskásan. Katonás tartással, kifogástalan udvariassággal, kifejezéstelen tekintettel. Magam pedig: akár a jóhiszeműség pizsamába bújtatott szobra. Szürrealista filmekben láttam ilyen kísérteties álomjelenetet, mint amilyenbe most akaratomtól függetlenül belekeveredtem. Az lett volna, csakugyan — álom? Erre vallott, hogy amikor védekező reflexeim első ösztönös lendületével, önmagam számára is teljesen meglepő módon tiltakozni próbáltam, hogy nincs szükségem testőrségre, legképtelenebb képzelgéseimben sem vágytam soha effélére — a hangszálaim meg sem rezdültek, egyetlen szó sem hagyta el a számat. Mintha csak erre spekuláltak volna: így a tulajdon beleegyezésemmel nyomultak be a lakásunkba. Elvégre a hallgatás nem csak néma tünetést, tiltakozást — bizonyos helyzetekben beleegyezést is jelent. Ezt követően már nem is tőrdődtek azzal, hogy jelenlétüket megindokolják vagy önmagukat igazolják, hanem nekiláttak — bár tudtommal akkoriban még semmiféle veszély nem fenyegetett —, hogy megvédelmezzenek. Alighanem: saját magammal szemben. Nem is maradt utánuk más — a szégyenérzetem csupán. Amiért nem ismertem fel idejekorán a betolakodók lélektani hadviselésének titkát: mindenik úgy nyit ajtót reád, hogy érdekeid védelmezőjének tünteti fel magát.

Azóta erre a tolakodó ajtócsengetésre riadok, valahányszor úgy hajnal felé végre elnyomna az álom.

Na de, töltöttem már annyi álmatlan éjszakát, hogy ne várjak most biztatást: használjam ki a pihent agysejtek fogékonyságát szaporán. Amire a pásztor a kapunk előtt is belefújna a kürtjébe, én már fel is írtam a címet, sőt az első bekezdéssel is elkészültem. Megtehettem, mert ezúttal nem a villanycsengő álom(re)szelő hangja ugrasztott ki az ágyból, hanem a címbeli — harmadfű korában háztetőre szálló — kiscsikó.

Amiből újra megbizonyosodhattam arról, hogy a legnehezebb helyzetekben mindig jelt ad magáról valamiképpen az ősi anteusi törvény. Az öcsém

szerint — aki jóval gyakorlatiasabb ész- és főként kézjárású —: egyszerűen a levegőváltásnak köszönhetően visszatérő iráskedvem. Ha már így áll a helyzet — vonta le a kezenfekvő (lábön járó?) következtetést —, akkor bizony gyakrabban járhatnék haza. Ha egyébként nem, annyi gyakorlati haszna neki is származnék belőle, hogy munkatársai végre felhagynának a számára mind kényelmetlenebb kérdezősködéssel: „Hát miféle író a bátyád, hogy újabban csak hírből hallunk felőle?!” Nem annyira személyemet, mint inkább bezúzásra ítélt vagy a nyomdai munkálatokig el sem jutott könyveimet hiányolván.

Elhajtották a csordát, s ilyenkor már nekem is rég talpon kellene lennem, hogy a gyermekkoromban belém rögződött szokás szerint magam is mozdítsak valamit a ház körül. Vagy ahogy felénk mondják: az életben. Mely hajnali felélénkülésével újlag azt tudtomra, hogy nem vonhatom ki magam az itthoni világ iratlan törvényei alól. Miféle dolog is az — erősödik fel bennem némi lelkiismeret-furdalás kíséretében az egyik hajdani intelem, mely mindig a legérzékenyebben érintett —, hogy jóformán még fel sem keltem, és máris teszem tönkre a szemem?!

Csak hát: tehetnék-e mást?! Lehetne-e ma már fontosabb dolgom annál, mint maga az írás? Még akkor is, ha az itthoni világ szemében nem számít munkának. Legalábbis az én gyermekkoromban, s még azután is jó ideig — nem számított annak. („Nem dolgozik, csak ír” — hányszor kesergett efféle vélekedések hallatán szegény Horváth István is.) De azóta történt egy és más. S a változások sosem egyirányúak. Előfordulhat például, hogy a hajdani tilalomfák már csak bennünk élnek. Mert közben épp az a világ lett oda mögülük, amelyik állította őket. Lám, édesapám is ezzel a mondattal nyitott rám az előbb: *ha befejeztem a dolgom*, segítek majd neki. Valami cserepet ígértek a szomszéd faluból, azt kellene hazahozni. Hogy háztetőnkön legalább a nagyobb réseket lehessen valahogy bedugdosni. Jól tudja, hogy ezzel amúgy sem oldódik meg (csak elodázódik) az ő legnagyobb gondja, hát hagyja, hogy írjak nyugodtan. Én sem akarom már egyből megváltoztatni a világot, tollam erejére bízom hát magamat.

Két világ határán élünk, egy átmeneti kor (remélhetőleg: nem átmeneti) emberei. Olykor naponta érezzük, hogy paradoxonok feszítik szét — némelek szerint: ezek tartják össze — a létünk. Hát nem különös? Eddig még sosem fordult meg a fejemben, hogy amikor szülőfalumban vagyok, akár írással is kezdhethetném a napot. Most mégis azt teszem. Mert már ez a világ is érzi, sőt naponként tudtomra adja — táplálván bennem is a hitet —, hogy az írás is „mozdíthat” valamit az életben. Lehetséges, hogy korábban is ugyanezt sugallta, csak én nem érzékeltem kellőképpen? Nem csak önmagunkért, de a világért is azzal és akkor tehetjük a legtöbbet, ha mindenekelőtt a saját gondolatainkat tartjuk rendben, és nem azon fáradozunk, hogy a másokéi fölött örködjünk. Mert aki önmagával rendbe jön, az nincs terhére-ártalmára önmagának, sem pedig a világnak. Aki képes kiküzdeni önmaga belső harmóniáját, az előbb-utóbb a külvilággal is meg tudja teremteni azt.

Nem csupán a létezés primér élményével ajándékoz meg tehát az itthoni világ, hanem annak a felismerésnek a bizonyosságával is, hogy a létélmény megragadása és értelmezése — az értelmessé alakított, *életté formált lét* követelményeinek a tudatosítása — adhat értelmet az én életemnek is.

Hogy mi köze mindehhez a címbeli csikónak?

Ébredésem pillanatában még csupán abban voltam biztos, hogy nem úgy

kerül írásom élére, miként az adomabeli bika a torony tetejére. A többi *munka közben* világosodott meg bennem.

A véletlen úgy hozta, hogy édesapám hetvenkettedik születésnapjára topantam haza 1986. június 7-én, este. (Magam is igyekeztem, persze.) Csön-des borozgatás közben egyszercsak szóvá tettem: legfőbb ideje, hogy végre kiméletesebben bánjon az egészségével. A múltkoriban is mennyire ránk ijesztett, amikor elkapta volt az a hideg eső kaszálás közben a mezőn! Azt sem tudtuk, hogy a vese- vagy a tüdőgyulladásról féltünk-e jobban...? Miért lőt-fut megállás nélkül még most is naphosszat? Miért hajtja magát a het-venen túl is annyira? Amit akart, elérte: a két keze munkáját dicsérő családi ház felér egy életművel. Hiszen egész életében ehhez gyűjtött, ezt építette. Ami pedig a megélhetéshez kell, úgy-ahogy kikerül...

— Hull a cserép a házról, fiam; a csúrt is teljesen újra kellene földni már, annyira foghíjassá vált...

Tekintete valahová a messzeségbe réved. Nem akarja, hogy észre-vegyem, mennyire fáj még most is neki: bár három világlátás után újra tudta kezdeni az életet mindig, erejéből és tehetőségéből arra mégsem futotta, hogy az anyai nagyapám által építtetett istállót is újrarakassa. Kiméle-tesnek szánt — ám korántsem épületesre sikeredett — gondolattal rukko-lok hát elő:

— Legjobb lenne az egészet lebontani...

— De könnyen beszélsz, fiam! És aztán ki épít másikat helyette...?!

— Minek másikat, édesapám? Tudtommal az öcsémnek sem az a leg-hőbb vágya, hogy...

— Akkor sem hagyhatom fedél nélkül szegény tehenet, ameddig csak kaszálni tudok neki...

— És a tinó...? Meg az idei borjú...?

— Inkább fojtottam volna meg őket, amint az anyjukból kijöttek...?! Nem vitt rá a lélek. A gazdaság istállójába sem vezethettem be egyiket sem, mert az éjszaka leple alatt vittek be oda épp eleget...

— Ha ez így megy tovább, maholnap kaszálás közben jön édesapámért a Nagy Kaszás...

— Bár legalább egy csikóm nyargalásznék a kertben — sóhajtja el-nyújtottan.

— Még csak ez hiányzik! Hát nem elég, ami van...?!

— Tudod, fiam, mostanában gyakran eszembe jut, hogy milyen szép csikókat nevelt annak idején Nagy Gábor bácsi. Pedig akkoriban már alig volt ára a lófélének. Most pedig egy pár harmadfű csikóért autót lehet venni. Nem fájna többé az én fejem, hogy mi lesz ezzel a csúrral, ha leg-alább egy olyan csikóm lehetne, amilyeneket Gábor bácsi nevelt...

Nem is tudja édesapám, hogy serdülőkorom legnapsugarasabb élmé-nyével ajándékozott meg akkor este. A régóta elhunyt Nagy Gábor bácsi ne-vének hallatán először arra gondoltam, hogy lám, holtában is mennyire hasznos lehet az ember, ha életében szépre, jóra, nemes dolgokra töreke-dett; ha azt tette, amit önmagáért és másokért — akár a körülmények el-lenére — tennie kellett. És egyszercsak magam előtt láttam Gábor bácsit; amint jön elő kedvenc csikójával a májusi kertből. Aztán egyetlen, alig hallható füttyjelre a kiscsikó párnaként terül feje alá a gyepre. S mivel a szemem láttára történt mindez, később már abban sem kételkedtem, aminek szemtanúja nem lehettem. Évekig jártam ugyanis csodájára ennek a csi-

kónak. Hanem egyszer — hiába mentem. Érdeklődésemre, hogy merre keressem, újracserepedett házukra mutatva, Gábor bácsi azt felelte: „Hát nem látod? Felszállt a háztetőre...”

Az útnak indulás lobogó izgalmánál csak a megérkezés hamu alatt párázoló öröme felemelőbb. Aminthogy a hazatérés bizonyosságánál is csupán az a megnyugtatóbb, ha idő teltével az ember újból útra kelhet.

Csak legyen, akikért felkerekedjünk.

És lobbót vessen a hamu alatt őrzött parázs, amint megérkeztünk...

Recsenyéd, 1986. június 8.

Ui.: 1986 júniusában azzal utaztam haza szülőfalumba, hogy az Utunk 1987-es évkönyve számára három vallomásfélével elkészüljek. Azért hárommal — így szólt a baráti jó tanács —, mert akkor nagyobb esélyem van rá, hogy legalább az egyiket közölni tudják. Nem jelent meg, persze, egyik sem. De én mégis hálás vagyok Lászlóffy Aladárnak meg Király Lászlónak, hogy akkor írásra biztattak. Első házkutatásunkat (1985. október 1.) követően három-négy hónapig még a munkadüh (ez is egyfajta „kisebbségi” betegség volna?) megszállottságával dolgoztam ugyan, hogy korábbi terveimet valahogy tető alá hozhassam, később azonban egyre inkább az az érzés hatalmasodott el rajtam: aligha írok én már az életben valami érdemlegeset. Ha nem is sikerült egyből legyűrőm magamban a csengőszindrómával vészjelzett traumát — már csak azért sem, mert később újabbak következtek —, az effajta „munkaterápia”, „hasonszervi gyógy mód” fölöttébb hasznosnak bizonyult olyan szempontból is, hogy mélyebb, drámaibb valóságismerethez segített.

KÖNTÖS-SZABÓ ZOLTÁN

K. tiszteletes diáriuma, 1920-adik esztendő

RÉSZLET A FEHÉR ZÁSZLÓ ERDÉLY FELETT,
AVAGY TRIANON GYERMEKEI C. CSALÁDI KRÓNIKÁBÓL

Veszélyben forog Erdély mezőgazdasági termelése, rémisztgetett Berkóci a nem hivatalos gazdaköri ülésünkön, Mosonyi, Pálfi s a többi tehetős nagygazda egyetértett B. baljós szavaival: merő rombolómunka, amit az utóbbi két esztendő agrárintézkedései Erdély mezőgazdaságában véghezvittek.

Vegyük például szűkebb pátriánkat, Aranyosszéket, így Berkóci, az eddig gondosan s szakszerűen bevetett, dúsan termő táblákat minden rendszer s szakértelem nélkül felaprózták parcellákra: ezek silányan vannak megművelve, de nagyon sokszor parlagon hagyatnak.